

*Kirkens dogmer
om Jesu naturstridige fødsel
og oppstandelse*

Memorandum
til de teologiske fakulteter:

Sannhet eller usannhet?

Av
ANDREAS EDWIEN

Til

Universitetets Teologiske Fakultet,

og

Det Teologiske Menighetsfakultet,

Oslo.

Hvem var Jesus fra Nazareth? - Den sentrale stilling spørsmålet fremdeles har i vår kultur, kirkens offisielle svar på det, og de teologiske fakulteters ansvar for dette svar, er bakgrunn og emne for denne henvendelse.

Kirken - hvis ansvarlige embetsmenn, lærere og forkynnere fakultetene utdanner - hevder at Jesus var "Gud", halvgud eller overmenneske. Denne lære om Jesu "guddom" blir opprettholdt av følgende to distinkte dogmer med sine helt konkrete historiske pretensjoner:

1. Dogmet om Jesu overnaturlige fødsel, 2. dogmet om hans oppstandelse.

Disse to dogmer har sin sentrale plass i kirkens tre bekjennelsesskrifter, den nicæenske, den athanasianske og den augsburgske trosbekjennelse. Dernest har de en dominerende kirkelig stilling i den regelmessig anvendte apostoliske trosbekjennelse med ordene "unntatt ved den hellige and, født av jomfru Maria" og "oppsto fra de døde tredje dag, for opp til himmelen." Endelig uttales dogmene i de faste pretekster som presenteres som deres historiske kilder.

Dogmene fremsetter helt konkrete påstander om den historiske Jesus, om hans personlighets og forkynnelses forutsetninger. Etter sitt innhold er de *ikke trossatser i reell forstand*.

Spørsmålene om det er skjedd en naturstridig fødsel og «oppstandelse» er *ikke trosspørsmål, men faktiske, konkrete, kontrollbare, historiske spørsmål, som bare kan besvares på grunnlag av nøktern og uavhengig historisk forskning*.

På grunn av teologiens sterke aktuelle tendenser til å tilsløre og utviske spørsmålenes pregnans ved hjelp av retoriske omgørelser og en utflytende tolkningssymbolikk som øver sterk vold mot språkets normale anvendelse, herunder forsøk på å få skjøvet dem over i en hemmelighetsfull «metafysisk» sfære hvortil historieforskningens metoder simpelthen nektes adgang, skal jeg for klarhets skyld definere dogmenes faktiske innhold etter deres historiske opprinnelse og deres i seg selv utvetydige ordlyd:

1. Dogmet om Jesu overnaturlige fødsel går ut på at hans mor var "jomfru" ved denne fødsel. Dette betyr at hun ikke var berørt av mann og besvangret på normal vis. 2. Dogmet om Jesu oppstandelse går ut på at Jesus etter at han ubestridelig var død ifølge normale fysiologiske kriterier, på ny ble vakt til live og fortsatte å eksistere i sin individuelle skikkelse, og at han siden viste seg for og ble rent objektivt sett og gjenkjent av sine omgangsfeller.

Til punkt 2 bemerkes at å tale om Jesu "oppstandelse" i noen annen betydning enn den her beskrevne, er klar misbruk av begrepet ifølge dets innhold og historiske kildegrunnlag.

Dette er dogmenes entydige innhold etter deres historiske opprinnelse, deres referanser i de eneste foreliggende kilder og etter deres aktuelle ordlyd. Avgjørende er at de postulerer klare *brudd på naturlovene*, slik vi kjenner disse etter årtuseners erfaring, tenkning og forskning. Og dette er hva de teologiske kandidater i kirkens tjeneste finner å kunne erklære som den historiske sannhet om legmannsforkynneren fra Nazareth, men stadig uten å underbygge med antydning til saklig, relevant og adekvat bevisførsel.

Er det som disse dogmene hevder om Jesus historisk sant eller er det ikke sant? Har dette skjedd eller har det ikke skjedd?

Det er spørsmål som nå forlanger sin redelige avgjørelse. Og det gjør de fordi de *ikke* er perifere og likegyldige, men vesentlige og sentrale. Følgende to setninger - som jeg tør betegne som aksiomatiske - uttrykker hovedmotivet for denne henvendelse:

A. Hvorvidt de begivenheter som disse to dogmer postulerer, historisk har funnet sted, er av fundamental betydning for hvorledes Jesu personlighet må oppfattes, hva som var forutsetningene for hans opptreden og forkynnelse.

B. Om dogmene gir et sant bilde av historiske fakta, er helt avgjørende for hvorledes det gudsbegrep som den kristne kirke opererer med, skal oppfattes og vurderes.

Til A: Hvis Jesu liv og personlighet var bestemt av disse enestående og sensasjonelle avvikelser fra det menneskelig normale, blir han stillet utenfor den naturlige og lovmessige historiske sammenheng, noe som får omfattende konsekvenser for vurderingen av det som da var *en guds eller halvguds opptreden*. Det betyr at hans forkynnelse hadde et så eksklusivt biologisk grunnlag at det den rommer av positive, religiøse og moralske verdier og normer, ikke kan få rimelig gyldighet i den menneskeverden som er underlagt livets og historiens naturlovmessige sammenheng.

Til B: Hvis gudsbegrepet må bestemmes av disse klare brudd på naturlovene, fordi de lar seg objektivt konstatere på det historiske plan, får det ytterst

vidtgående følger for oppfatningen av «Guds» vesen og natur, og forhold til menneskets liv og historie.

Konsekvensene av dogmene er med andre ord uhyre vidtgående og skjebnesvangre, av fundamental betydning for menneskesyn, livssyn og historieoppfatning.

På denne bakgrunn tillater jeg meg å framholde følgende overfor fakultetenes ledelse og lærere:

I. DE TEOLOGISKE FAKULTETERS BEVISBYRDE OG ANSVAR

Det er den kristne kirkes angivelig historisk-vitenskapelig orienterte forsknings- og undervisningsinstitusjoner - de teologiske fakulteter - som har *den fulle og hele bevisbyrde* for at disse religiøst, etisk og historisk vidtrekkende brudd på naturlovene har funnet sted, ut fra det aksiom at *slik bevisbyrde alltid påhviler den som påstår avvikelser fra det lovmessige og normale*.

Det er derfor de teologiske fakulteter som bærer hovedansvaret hvis deres uteksaminerte kandidater i kirkens tjeneste på disse sentrale punkter lærer og forkynder noe som ikke er sannhet, men som i betraktning av dogmenes utvetydige pregnans er ensbetydende med l ø g n - om den historiske Jesus og om "Gud".

2. FAKULTETENES LIKEGYLDIGHET OVERFOR DEN HISTORISKE SANNHET

I betraktning av spørsmålenes fundamentale historiske, religiøse og etiske betydning som pekt på ovenfor, *er teologiens holdning til dem - og til sin bevisbyrde - i vår tid preget av en ytterst oppsiktsvekkende indolens, som viser at det hersker en alarmerende konflikt mellom den kirkelige teologi på den ene side og det historiske sannhetskrav på den annen*.

Den likegyldighet de teologiske fakulteter - og dermed den kirke *hvis doktrinære status overfor historiske emner de er hovedansvarlige for* - i en årrekke har vist overfor dette sentrale tema, er ensbetydende med grov likegyldighet ikke bare for betydningen av religionsvitenskapelig forskning i sin alminnelighet, men for den historiske sannhet som sådan.

De teologiske fakulteter har med denne likegyldighet prøvd å utslette grensen mellom sannhet og usannhet angående grunnspørsmål i vår kultur, med de vidtgående skadelige følger dette må ha for den allmenne respekt for

religion og sannhet, og dermed for "ideologisk" ærlighet og redelighet i sin alminnelighet.

3. OPPGAVEN ER AV RENT HISTORISK ART

Det er derfor de teologiske fakulteters uoppholdelige plikt å ta spørsmålene opp til omhyggelig undersøkelse på rent historisk-vitenskapelig forskningsbasis. Dogmene er bygget på konkrete historiske kilder, nemlig de nytestamentlige skrifers beretninger og utsagn. Disse kilder hevder at begge begivenheter har funnet sted på det rent faktisk-historiske plan. *Om det forholder seg så, kan derfor bare avgjøres ved at disse kilder - og kun disse kilder - utforskes ved hjelp av vanlige historiske metoder, der det tas hensyn til alt erfarings- og forskningsmateriale som kan bidra til sakens oppklaring. Fordi de postulerte begivenheter - den naturstridige fødsel og oppstandelse - er konkrete påstander om hendelser på det immanent-objektive plan, kan spørsmålet om deres historisitet bare besvares entydig, dvs. enten bekreftende eller benektende, i samsvar med de vanlige krav til sannsynlighet som avgjør spørsmål om historiske begivenheters faktisitet.*

4. ET NYTT, SENSASJONELT DOGME

På tross av det som er påpekt i foregående punkt, blir det i dag på representativt kirkelig og teologisk hold - med påfallende grad av enstemmighet - hevdet at i det minste dogmet om Jesu oppstandelse "ikke er tilgjengelig for historisk forskning".

Herimot må man spørre hvordan det som såvel dogmets historiske kilder som kirken selv gjennom mer enn halvannet tusen år har påstått var objektive begivenheter på det faktisk-historiske plan, plutselig - og det nettopp i forskningens århundre - er blitt "utilgjengelig for historisk forskning".

Dette er et nytt og like oppsiktsvekkende dogmatisk postulat som det selvsagt må føres konkret og utførlig historisk bevis for. Til dette bevis må man stille det elementære krav at det framlegger resultatene av inngående historiske undersøkelser som er foretatt. *Dernest må det uførlig begrunnes hvorfor disse undersøkelser og deres resultat nødvendigvis fører til slutning at spørsmålene ikke er av historisk art, på tross av at de beretninger som er dogmenes eneste historiske grunnlag, uttrykkelig går ut på at de er det.*

5. BLIR JESU OPPTREDEN UFORKLARLIG

Til et fyllestgjørende bevis for at det dogmene hevder er sant og har funnet sted, må det prinsipielt forlanges at fakultetene inngående klarlegger at Jesu opptreden og forkynnelse såvel som de historiske følger herav ville vært utenkelige og blir uforklarlige medmindre læren om hans naturstridige fødsel og oppstandelse gir dekning for historisk objektive fakta.

6. HVIS BEVISET UTEBLIR

Hvis fakultetene etter spørsmålenes historiske utforskning ikke er i stand til - i samsvar med det normale krav til historisk sannsynlighet - å framlegge de nødvendige beviser for at de postulerte brudd på naturlovene har funnet sted, gis det for deres eventuelt vitenskapelig orienterte forskere og lærere bare en mulig slutning: *at det dogmene sier er i strid med den historiske sannhet.*

7. HVA DE TEOLOGISKE LÆRERE ALLEREDE VET

Jeg tillater meg å framholde at det forlengst foreligger forskningsresultater som tvinger til denne konklusjon, og at fakultetenes lærere er klar over dette.

De som er ansvarlige for biskopenes og prestenes utdanning, de vet at det som disse deres kandidater i kirkens tjeneste sier "i Guds navn" om den historiske Jesus, *det er historisk usant.*

De vet bestemt at dette gjelder det de sier om Jesu naturstridige fødsel.

Etter alt å dømme er de fullt klar over - hva enhver nøktern historieforsker i dag vet - at også det kandidatene sier om Jesu naturstridige oppstandelse, er historisk usant.

Dermed gjør de teologiske fakulteter seg med vitende og vilje ansvarlige for at kirken opprettholder vidtgående usannheter - løgner - om den historiske Jesus.

8. DEN HISTORISKE SANNHET OG KIRKEN

Fakultetenes lærere kan eventuelt selvsagt ikke unnskyldes seg med å si at det som deres kandidater lærer og forkynner i kirkens tjeneste ikke vedkommer dem. I samme grad som det ikke hersker samsvar mellom lærernes historiske innsikt, undervisning eller kunnskapsmeddelelse på den ene side og kandidatenes kirkelige lære og forkynnelse på den annen side, i samme grad er forholdet mellom lærer og elev uholdbart. Hvis fakultetene vil hevde at slikt samsvar er til stede, avsløres dermed bare det ovenfor omtalte,

graverende motsetningsforhold mellom historisk forskning og teologisk undervisning. Hvis samsvaret derimot ikke er til stede, svikter fakultetenes lærere i samme utstrekning sin religiøse og moralske plikt til å opplære sine elever til å vise absolutt sannferdighet og ærlighet i omgangen med de meddelte kunnskaper.

Hvis den på fri og uavhengig forskning baserte viten kommer i strid med den overleverte "lære", må den siste vike for den første. Kirkelige læresetninger kan ikke fortrenge eller motsi viten på områder som - slik som her - er tilgjengelige for historisk forskning. Hvis de gjør det, overskrider de troens grense og kompetanse. Menneskelige dogmer er ikke herre over historiske kjensgjerninger. Så uholdbart er kirkens og teologiens aktuelle forhold til den historiske virkelighet at selvfølgeligheter som dette må understrekes.

Derfor er det uforenlig med teologiens pretenderte sannhetskrav å drive en undervisning som er innstilt på at de uteksaminerte kandidater, når de kommer i kirkens tjeneste, vil bli pålagt å lære og forkynne i strid med den historiske sannhet.

Hensynet til fri og uavhengig forskning, sannferdig undervisning og ærlig forkynnelse forlanger at forskningsresultater som tvinger til den konklusjon at dogmenes påstander er usanne, av fakultetene forelegges for kirkens lovgivende og utøvende myndigheter med henstilling om å fjerne dogmene fra lære og liturgi i den kirke hvor deres kandidater skal arbeide.

Det går en grense mellom sannhet og usannhet. I samme grad som denne grense blir historisk synlig for oss, *har vi ikke lov til å overskride den.* Både de teologiske fakulteter og kirken må respektere denne grense og bøye seg for den historiske sannhet.

*

Hvis de teologiske fakulteter fortsatt stiller seg negativt eller likegyldig til et slikt program som ovenfor er trukket opp, må de tilkjennegi dette. For da må det fastslås at de selv ikke kan eller vil la sin forskning og undervisning bestemmes av den vitenskapelige normale og for sannhetskravet absolutt nødvendige, uavhengige holdning og fri standpunktstaken til de viktige historiske objekter de er satt til å arbeide med, men av overleverte, dogmatiske påstander om dem. *De viser derved - og oppfordrer kirken til å vise - en forferdende likegyldighet for selve sitt hovedtema: den historiske sannhet om Jesus og hans forkynnelses personlige forutsetninger, og dermed for spørsmålet om gudsbegrepets grunnlag og om "Guds" vesen og natur overhodet. En forskning og undervisning som stiller seg i et så umulig forhold*

både til sitt historiske emne og til sin pedagogiske oppgave, må oppgi ikke bare sine vitenskapelige pretensjoner, men også sine fordringer på å tjene den religiøse sannhet.

En slik holdning til dogmer som på disse sviktende premisser stadig har en tradisjonsbestemt dominerende stilling i vår kultur, tør i like høy grad være en årsak til som et symptom på den krise som i dag ryster denne kultur.

Er dogmene om Jesu naturstridige fødsel og oppstandelse historisk sanne eller er de det ikke? Har disse brudd på naturlovene funnet sted, eller har de ikke funnet sted?

Sannhet eller usannhet - det er spørsmålet som nå forlanger sitt utvetydige og redelige svar.

Denne henvendelse sendes også til de teologiske fakulteter i Uppsala, Lund, København og Aarhus.